

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Іваницький А.М.

аспірант,

Хмельницький університет управління та права

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЙНА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р., (далі – Конвенція) являється унікальним «наднаціональним» правовим документом, який уособлює в собі універсальні положення базисних прав та вольностей особи, основ цивільного, сімейного, житлового та договірної права, загальні засади ведення судочинства тощо. У цьому аспекті, надзвичайно логічним та обґрунтованим здається закріплення у положеннях Конвенції, а саме у Протоколі до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 р. (далі – Перший протокол до Конвенції), права на захист власності будь-якої особи, в тому числі юридичної особи, як фундамент захисту прав, свобод та цінностей в Європейській правовій системі.

Дуже важливо для розуміння сутності права на захист власності являється встановлення меж розуміння концепції «майно» в практиці Європейського суду з прав людини (далі – Суд), адже, саме цей об'єкт, який визначається Судом максимально об'ємно, ґрунтовно та всеохоплююче, є визначальним для характеристики приналежності до будь-якої особи, та, як наслідок, виникнення права власності. Як зауважує С. Другенброк, [5] «якщо і є якась незаперечна тенденція в судовій практиці, то це, безсумнівно, політика глобальної експансії категорії «майно», що захищається статтею 1 Першого протоколу».

Але, головне питання, яке постає в результаті аналізу позиції Суду щодо сутнісного насичення поняття майно юридичних осіб ознаками – що саме можна визнавати «майном»? На наш погляд, практика Суду дає змогу виокремити три характерних ознаки даного поняття: змістова насиченість, суб'єктна належність та реальність.

«Майно» – це категорія цивільного права; право на майно – це суб'єктивне цивільне право. Тому, властиво, майном може бути лише

таке право, що є цивільним за своєю природою. В цьому випадку, необхідно зрозуміти, що саме в практиці Суду розуміється як «цивільні права» і чи може вважатися майном суб'єктивне право, яке існує в межах публічних правовідносин [7].

Суб'єктивне право може складати собою майно лише в тому разі, якщо таке право має економічну цінність, яка з більшим або меншим ступенем точності може бути виражена в грошовому еквіваленті. Це, мабуть, найважливіша і цілком неборна вимога. Якщо певне право такій вимозі не задовольняє – воно не може вважатися майном, і тому *ratione materiae* не потрапляє до сфери захисту статті 1 Першого протоколу. Так, в одній зі справ заявники скаржилися на те, що держава-відповідач, позбавивши їх дворянських титулів, порушила їхнє право на мирне володіння майном. Однак Суд визнав заяву неприйнятною, мотивуючи своє рішення тим, що успадковуваний дворянський титул сам по собі не має економічної цінності, через що не може бути кваліфікований як майно в розумінні статті 1 Першого протоколу [1].

Тож, як можемо бачити, два критерії – змістова насиченість і суб'єктна належність – значною мірою співпадають, оскільки Суд схильний визнавати цивільними ті права, які мають економічну цінність.

Щоб захистити своє майно в аспекті статті 1 Першого протоколу, юридична особа повинна мати хоч якась «власне» право, тобто «реально існуюче» та передбачене національним законодавством, яке може вважатися правом власності з точки зору Конвенції [8].

Також щодо реальності права на майно [2], Суд зробив важливий висновок, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції констатує право будь-якої особи на безперешкодне розпорядження лише «своїм» майном, а відповідно, можна прийти до висновку ця норма, застосовується лише до «існуючого», в різних проявах та формах майна конкретної особи і не гарантує право на набуття майна в майбутньому, наприклад, шляхом спадкування за законом або прижиттєвого розпорядження. Даний правозастосовний висновок Суду дає підстави охарактеризувати «майно» лише в призмі «реального» та «об'єктивно» існуючого, що в свою чергу відкидає можливість визначення Судом права на «майно» як права з відкладальною умовою. Тобто, у цьому випадку, Суд чітко виокремив, що дане положення Конвенції не може захищати майбутні права, які можуть виникнути, в силу певної невстановленої події або дії, тим самим, встановив межу захисту лише «свого» майна, тобто, право на яке існувало або існує.

Отже, якщо юридична особа володіє певним власним, реально існуючим правом, яке має економічну цінність, є цивільним за природою, то таке право, безсумнівно, становить «майно» у тому сенсі, якого надає цьому термінові Суд.

Можна прийти до висновку, що Суд при розгляді справи «Сміт Кляйн і Френч Лабораторізі проти Нідерландів» (*Smith Kline and French Laboratories v. the Netherlands*) [3] та щодо прийняття рішення про можливість застосування статті 1 Першого протоколу Конвенції прийняв позицію щодо права на патенти, як «складного та багатоелементного» об'єкту ознаки якого підпадають під розуміння поняття «майно» згідно із Конвенцією. Патент як документ, який підтверджує права власності на винахід, також, являється підставою для отримання законодавчого гарантованих та передбачених коштів, у вигляді паушальних платежів, роялті, штрафів тощо за користування даними об'єктами. Дані характеристики патенту і спонукали Суд поширити дію статті 1 Першого протоколу в частині поширення розуміння поняття «майно», також і на патент, адже «майно» може виражатись не лише у матеріальному відношенні, значені як «реально існуючий предмет», але також як багатоелементний об'єкт, який наділяється можливістю бути використаним іншими суб'єктами без втрати його кількісних та якісних характеристик, що в свою чергу не втрачає його правового зв'язку із власником та мети «нематеріального» існування.

Також, відповідно до прецедентної практики Суду, поняття майно юридичних осіб включає в себе як «фактичне майно», так і майнові цінності, в тому числі боргові вимоги. Мікеле де Сальвіа, професор права і юрисконсульт Суду, звертає увагу на те, що об'єктом захисту може бути будь-який об'єкт, що має майнову цінність. Прикладом може слугувати майнова цінність в комерційній справі, якою є для юридичної особи коло клієнтів, яке склалося в нього в результаті його діяльності [6, с. 867].

У справі «Ван Марле проти Нідерландів» (*Van Marle v. the Netherlands*) [4] Суду довелося розглядати питання про те, чи підпадає професійна клієнтура під захист статті 1 Першого протоколу до Конвенції, тобто, у цьому випадку, майно визначалось заявником як нематеріальний об'єкт, який становить для них суб'єктивну цінність та яку вони «правомірно очікували» використовувати у своїй професійній діяльності. У цій справі внаслідок змін у законодавстві, що регулює діяльність аудиторських фірм, заявники втратили можливість займатися господарською діяльністю, внаслідок чого зменшився їх матеріальний доход і немайнова складова їхньої професійної практики («гудвіл»). На

їхню думку, зазначене рішення обмежило їхнє право мирно володіти майном, і їх було частково позбавлено майна без компенсації. У процесі своєї діяльності заявники сформували клієнтуру, наявність якої в багатьох відношеннях має приватноправову природу, є певним активом, а отже, є «майном».

Отже, при дослідженні правових характеристик поняття «майно» юридичних осіб у практиці Суду, ми зробили висновок, що майном для юридичних осіб, внаслідок специфіки правового регулювання господарської діяльності юридичних осіб у державах Європейського Співтовариства, а також в результаті дотримання максимально ліберальних правил регулювання ведення приватного бізнесу, визнається Судом об'єкт, який має змістову насиченість, суб'єктну належність, реальність або існує правомірне очікування щодо права на останнє, без якого юридичні особи втрачають ефективність діяльності, комерційні цілі або ексклюзивність у господарській сфері та, як наслідок, самі втрачають прогнозований та стабільний дохід, а також, зазнають значних збитків.

Список використаних джерел:

1. Case of De la Cierva Osorio de Moscoso, Fernandez de Cordoba, Roca y Fernandez Miranda and O'neill Castrillo v. Spain (Application no. 41127/98) 28 October 1999 // Офіційний веб-портал «ЕCHR» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-5641>.
2. Case of Marckx v. Belgium (Application no. 6833/74) 13 June 1979 // Офіційний веб-портал «ЕCHR» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57534>.
3. Case of Smith Kline and French Laboratories Ltd v. The Netherlands (Application No. 12633/87) 4 October 1990 // Офіційний веб-портал «ЕCHR» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-738>.
4. Case of Van Marle and Others v. The Netherlands (Application no. 8543/79; 8674/79; 8675/79; 8685/79) 26 June 1986 // Офіційний веб-портал «ЕCHR» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57590>.
5. Drooghenbroeck, S. The concept of «possessions» within the meaning of Article 1 of the First Protocol to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [Text] / Sébastien Drooghenbroeck // The European Legal Forum (E) 7-2000/01. – Pp. 437-496.
6. Де Сальвіа Микеле. Европейская конвенция по правам человека. – СПб., 2004. – 1072 с.
7. Карнаух Б.П. Поняття майна в контексті статті 1 Протоколу № 1 до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Б.П. Карнаух // Проблеми законності: зб. наук. пр. – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. – Вип. № 132. – С. 205-214.

8. Моніка Карсс-Фріск. Право на власність: питання імплементації статті 1 Першого протоколу до Європейської конвенції з прав людини. / Карсс-Фріск Моніка // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – 960 с. – С. 606.

Коноваленко Т.С.

студентка,

Університет імені Марії Кюрі-Склядовської в Любліні

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Невід'ємною частиною формування незалежної демократичної країни є реформування її національної правової системи в співвідношенні з її міжнародними зобов'язаннями. Важливим елементом в такому формуванні є місце міжнародного права в правовій системі країни, що породжує чимало дискусій щодо взаємодії норм цього права з нормами внутрішньодержавними. В сучасній правовій науці проблема взаємодії міжнародного та національного права є по сьогоднішній день невирішеною і породжує чимало дискусій. Зрозуміло, що вирішення даної проблеми можливе лише в разі реального співвідношення норм міжнародного права та національної правової системи, що обумовлено об'єктивним процесом розвитку співробітництва держав на міжнародній арені, де відносини суб'єктів регулюються нормами міжнародного права.

Актуальність даної теми полягає в тому, що місце міжнародного права в правовій системі України по сьогоднішній день є невизначеним. Таким чином, метою та основним завданням статті є висвітлення проблеми місця міжнародного права в національному законодавстві і їх співвідношення між собою, визначення місця міжнародно-правових приписів у національній правовій системі.

Забезпечення та пошук ефективного співвідношення норм міжнародного та внутрішнього права є головним у вирішенні актуального завдання гармонійного розвитку держав та їх правових систем, а також підвищення якісного рівня міжнародної співпраці. В цьому контексті фундаментальним документом для розвитку міжнародно-правових відносин та формування зовнішньої політики держави є, насамперед, Конституція, норми якої регулюють місце